

В тезисах анализируются факторы, влияющие на эффективность адаптации студента с инвалидностью к условиям обучения в ЗВО. Описываются группы потребностей, способствующих формированию адаптационных тенденций в поведении личности, а также факторы адаптации студентов с инвалидностью.

Ключевые слова: адаптация, инвалидность, потребности, факторы адаптации.

УДК 159.9

Олена Олександрівна ЄВДОКІМОВА,

доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4211-7277>;

Серхан Ахмед аль ТАВАЛЬБЕХ,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Університет ім. Аль-Хусейна Бин Талала
(Al-Hussein Bin Talal University – ANU),
м. Маан, Йорданія

КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Розглянуто зміни у поведінці підлітків у бік агресивності, що відбуваються в результаті соціалізації людини в кіберпросторі, віртуальному Інтернет-середовищі, тобто в процесі комунікації з віртуальними агентами соціалізації, що зустрічаються дитині в глобальній мережі Інтернет (в процесі e-mail листування, на форумах, в чатах, блогах, online-іграх тощо).

Ключові слова: інтернет-середовище, кіберсоціалізація, соціальна середовище, квазісоціалізація, кіберрадикації.

«Ла Страда Україна» у 2019 році прийняла більше 35 тисяч дзвінків на дитячу гарячу лінію. Проаналізувавши вказані звернення, організація визначила їх основні приводи. Це - психологічні проблеми (тривога, самотність, страхи, суїциди); випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми (зокрема комерційна та сексуальна експлуатація); проблеми, пов'язані зі стосунками в сім'ї та з однолітками; питання статевого виховання й ВІЛ / СНІД; проблеми правосуддя щодо дітей, проблеми внутрішньо-переміщених осіб тощо. Майже третина всіх дзвінків стосувалися питань спілкування дітей у мережі. Більшість з цих

дзвінків були від самих дітей, але також дзвонили і дорослі, які хотіли отримати консультацію щодо ситуації з дитиною [2].

Сучасна людина як представник виду *Homo Sapiens*, який на початку XXI століття внаслідок інформаційно-технологічної революції перейшов на якісно новий етап еволюції – кіберреволюцію, фактично перетворюється в унікальний новий вид *Homo Cyberus*, що пояснює активну увагу психологічної науки до інноваційного соціально-педагогічного феномену процесу кіберсоціалізації людини [5]. У наукових публікаціях все частіше зустрічається цей термін, під яким пропонується розуміти «процес якісних змін структури особистості, що відбувається в результаті соціалізації людини в кіберпросторі віртуальному Інтернет-середовищі, тобто в процесі використання його ресурсів і комунікації з віртуальними агентами соціалізації, що зустрічаються людині в глобальній мережі Інтернет (в першу чергу, в процесі листування e-mail, на форумах, в чатах (мається на увазі IRC (Internet Relay Chat), блогах, інтернет-пейджері, телеконференціях і online-іграх)» [5]. За наявності певних позитивних сторін інтернет-соціалізації підлітків, варто зазначити і деякі негативні тенденції. Агресивна поведінка, в тому числі і в віртуальному середовищі, активно проявляється при спілкуванні у соціальних мережах і спільнотах, в яких спілкуються підлітки. Вони являють собою окремі віртуальні реальності, з прийнятими там правилами комунікації, інтернет-мовою, що більше нагадує сленг, нормами поведінки щодо учасників, і кола тем для обговорень. Найчастіше вербальні форми прояву агресивності, адаптовані під інтернет-комунікацію, переносяться і в віртуальне комунікативне середовище підлітка. Виявляються вони в різних видах інтернет-комунікації, і ступінь їх агресивності теж варіюється. Модним словом «тролінг» позначають нападки, часто грубі висловлювання і образи, часто із застосуванням нецензурних слів, на адресу того чи іншого учасника комунікації. Так як внутрішній світ підлітка часто є крихким, з огляду на несформованість особистості, то його рівновагу порушити дуже легко. «Цькування» в мережі і в реальності часто влаштовують підлітки, схильні до проявів фізичної і вербальної агресії, що нерідко призводить до крайньої форми прояву аутоагресії - самогубства. Жертвою «мобінгу» стає підліток, з певним типом особистості, схильний до самобичування, із заниженою самооцінкою, схильний до депресій і позбавлений лідерських якостей, несхожий на однолітків. В Інтернеті такі підлітки шукають компенсацію невдач в реальному житті, намагаються виправити реальну неуспішність, за рахунок розширення аудиторії спілкування, часто

використовуючи для цього вигадане ім'я, і чужу фотографію, як би приміряючи на себе іншу соціальну роль.

Існує проблема спілкування підлітків між собою, спілкування підлітків між собою в мережі Інтернет, а також з батьками. Функція контролю за дітьми, притаманна завжди в першу чергу саме батькам, набула нової якості. У зв'язку з цим важливо навчити батьків, як поводитися у суспільстві, яке стало як би подвійним. Соціалізація теж трансформувалася і змінила форми. Зростає нове інтернет-покоління, за яким старшому просто не встигнути в силу різних причин. А це означає, що поступово в очах підлітків, втрачається авторитет і соціалізується функція батьків і педагогів з вихователями. А повага, дотримання традицій і норм суспільства - це і є процес соціалізації, який тривав протягом усього життя людини, а зараз його функції виконує новий соціальний інститут - Інтернет.

Далеко не всі члени нашого суспільства здатні до кінця усвідомити, що відбувається. Часто й і самі дорослі стають винуватцями сімейних драм. Деякі вважають за краще посилити контроль за дитиною, забороняючи користуватися Інтернетом, і ця гіперопіка може призвести до великих проблем у родині. Інша крайність - повна свобода дій для дитини і мінімальний контроль за її інтернет-активністю. Маємо зазначити, що суїцидом закінчували життя підлітки з благополучних, повних сімей з нормальним рівнем достатку. Батьки не помічали значних змін у ставленні дітей до смерті і мотиви їх останнього вчинку їм також не зрозумілі. Дитячі соціальні психологи вже давно б'ють на сполох, що проблеми спілкування дітей і батьків зараз є дуже актуальними. Чи можливо врятувати підлітка, який має проблеми в спілкуванні? Позитивну відповідь дають більшість фахівців в області соціальної реабілітації. Учасники «порятунку» підлітка знаходяться перш за все в його найближчому оточенні, і важливо не упустити момент, коли ще можна допомогти.

Увага батьків і щира прихильність творять чудеса, але педагогам і шкільним психологам важливо стежити за всіма нововведеннями в світі інтернет-технологій і володіти базовими навичками інтернет-пошуку. Важливо вміти спілкуватися мовою сучасних підлітків і використовувати можливості Інтернету на благо всієї родини.

Підводячи підсумки, важливо відзначити, що агресивність в підлітковому віці це практично спонтанний процес, часто мимовільний, так як відсутні в повній мірі механізми контролю і самоконтролю. Повністю позбавитися від агресії неможливо, але можливо нейтралізувати її за допомогою занять спортом, відвідуванням різних гуртків тощо. Підлітковий період - час, коли процес самосвідомості

стає провідним, тому так важливо розуміти механізми виникнення агресивної поведінки і шукати способи його зняття саме в цей період. Впливаючи на процес формування особистості, створюючи умови для її оптимального розвитку, ми тим самим створюємо умови, що запобігають появі свідомих форм агресивної поведінки [3], в тому числі і в мережі Інтернет.

Список бібліографічних посилань

1. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб., 2001. 352 с.
2. Евдокимова Е. А. Виртуальная реальность как путь в реальную виртуальность. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 14, ч. 2. С. 83–89.
3. Лоренц К. Агрессия (так называемое «зло»). М. : Прогресс, 1994. 272 с.
4. Методичні матеріали для працівників ювенальної превенції з питань запобігання та профілактики небезпечних розваг дітей, пов'язаних з використанням мережі Інтернет / О. О. Євдокімова, В. В. Чумак, Ю. В. Александров та ін. ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 49 с.
5. Плешаков В. А. Киберсоциализация как инновационный социально-педагогический феномен. Преподаватель XXI век. 2009. № 3, т. 1. С. 32–39. URL: https://sirdionis.ucoz.ru/load/prezentacija_po teme_kibersocializacija/1-1-0-1#_edn5 (дата звернення: 01.03.2020).
6. Реан А. А. Агрессия и агрессивность личности *Психологический журнал*. 1996. Т. 17, № 5. С. 3.

Одержано 03.03.2020

Рассмотрены изменения в поведении подростков в сторону агрессивности, происходящие в результате социализации человека в киберпространстве, виртуальной Интернет-среде, то есть в процессе коммуникации с виртуальными агентами социализации, встречающимися ребенку в глобальной сети Интернет (в процессе e-mail переписки, на форумах, в чатах, блогах, online-играх и т.д.)

Ключевые слова: интернет-среда, киберсоциализация, социальная среда, квазисоциализация, кибераддикция.